

Onder Auditoren

Zestien praktijksituaties door de ogen van
milieuauditors

Verslag SCCM-Auditordagen **2002**

Stichting
Coördinatie Certificatie
Milieuzorgsystemen

Inleiding

Op 18 en 26 maart 2002 heeft SCCM een tweetal auditordagen voor milieuauditoren van de aangesloten certificatie-instellingen georganiseerd. Het doel van deze auditordagen is om door bespreking van praktijksituaties ervaringen uit te wisselen en tot harmonisatie te komen van de werkwijze bij de uitvoering van certificatieaudits op basis van de ISO 14001-norm.

Aan de auditordagen 2002 hebben in totaal bijna 60 auditors deelgenomen.

Waarom auditordagen?

Door het voeren van discussies en het uitwisselen van ervaringen kunnen auditors van elkaar leren en tot harmonisatie komen bij de interpretatie van de norm en de werkwijze bij de uitvoering. Tevens wil SCCM de bekendheid met het certificatiesysteem ISO 14001 vergroten en aandachtspunten inventariseren voor het Centraal College van Deskundigen (CCvD). Het CCvD kan besluiten nadere richtlijnen in het ISO 14001-certificatiesysteem vast te leggen wanneer tijdens de discussies grote verschillen naar voren komen.

Evaluatie auditordagen 2001

Deelnemers aan de auditordagen 2001 hebben deze dag als zeer positief ervaren. De aanwezige auditors hebben de kwaliteit van de auditordagen 2001 met een hoog rapportcijfer gewaardeerd, 50% van de aanwezige auditors gaf een 8 of hoger. Volgens de meeste auditors is het goed auditordagen eens per jaar te organiseren. Als mogelijke verbetering is voorgesteld om de discussiepunten meer inhoudelijk op de elementen van ISO 14001 te richten. Daarnaast was er behoefte om van SCCM en/of de RvA een duidelijk standpunt te krijgen over de bediscussieerde onderwerpen. Aangezien het CCvD de inhoud van het ISO 14001-certificatiesysteem bepaalt is dit niet altijd mogelijk.

Openstaande punten auditordagen 2001

Tijdens de auditordagen 2001 bleek er ten aanzien van vier discussiepunten een aanzienlijk verschil van mening te bestaan tussen de aanwezige auditors. Deze discussiepunten zijn voorgelegd aan het CCvD van SCCM. Onderstaand wordt de reactie van het CCvD ten aanzien van deze punten weergegeven.

- 1 Het eerste punt betrof een gecertificeerd bedrijf dat in de brochures milieu-informatie opneemt die niet volledig is en wellicht een gekleurd beeld geeft. Het CCvD is van mening dat dit een ongewenste situatie is. Het probleem is echter dat de ISO 14001-norm geen duidelijk aangrijpingspunt heeft om een bedrijf op dit punt aan te spreken. Een mogelijke basis voor een afwijking kan worden gevonden in het door de inrichting geformuleerde milieubeleid. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer in het milieubeleid een stelling over de communicatie is opgenomen. Wanneer de wijze van communiceren

in strijd is met het eigen milieubeleid kan op dit punt een formele afwijking worden vastgesteld. Wanneer er geen afwijking ten opzichte van het eigen milieubeleid kan worden geconstateerd verwacht het CCvD dat de CI in de rapportage de directie aanspreekt op het niet volledig verschaffen van informatie. Wanneer bij een volgend onderzoek van de CI blijkt dat het gecertificeerde bedrijf geen maatregelen heeft genomen zal de CI moeten bepalen of het haar naam willen blijven verbinden aan het ISO 14001-certificaat.

- 2 Het tweede discussiepunt betrof een bedrijf dat computers ontwerpt en dat bij het ontwerp van computers geen rekening houdt met de milieuaspecten energieverbruik en de verwerking van de computer in het afvalstadium. Overeenstemming bestond over het feit dat dit een afwijking betrof. De auditors verschilden van mening over de vraag of dit een afwijking op niveau b of niveau c betrof. Een afwijking op niveau c moet op korte termijn worden opgelost en een afwijking op niveau b moet bij de volgende controle zijn hersteld. Het CCvD was van mening dat in dit geval waarbij het ontwerpen van een computer tot de kern van de activiteiten behoort de afwijking van niveau c is en een belemmering is voor het verstrekken van een certificaat.
- 3 Bij het derde discussiepunt ging het om de wijze waarop een ISO 14001-gecertificeerd bedrijf invloed kan uitoefenen op de milieuaspecten die optreden bij een leverancier. De vraag was of het vereisen van een ISO 14001-certificaat voldoende is om daar invulling aan te geven. Conclusie van het CCvD is dat dit niet voldoende is. Het ISO 14001-certificaat wil namelijk niet zeggen dat de leverancier de milieuaspecten die voor het betreffende bedrijf van belang zijn heeft geïnventariseerd als een van de belangrijke milieuaspecten waarvoor ook doelstellingen tot verbetering zijn geformuleerd. Het zegt ook niets over het niveau van verbetering.
- 4 Het laatste discussiepunt betrof de vraag in hoeverre auditors bekend moeten zijn met aanvullende regelgeving zoals de IPPC-richtlijn. Het CCvD heeft gesteld dat in het auditteam tenminste één auditor aanwezig dient te zijn die bekend is met de achtergrond van de IPPC-richtlijn en de uitwerking in BREF-documenten voor bedrijfstakken. Bij deze BREF's gaat het erom dat men bekend is met het bestaan van deze documenten en de globale inhoud ervan. Op basis van deze kennis moet kunnen worden beoordeeld of het bedrijf deze richtlijnen voldoende heeft betrokken bij de inventarisatie van milieuaspecten en het formuleren van doelstellingen. Detailkennis wordt derhalve niet vereist.

Stichting Coördinatie Certificatie Milieuzorgsystemen (SCCM)

Doelstelling van SCCM is om de toepassing van milieuzorgsystemen te stimuleren en het gebruik ervan bij vergunningverlening en handhaving. Certificatie van milieuzorgsystemen is daarvoor een belangrijk middel. SCCM wil randvoorwaarden scheppen voor certificatie zodat de certificaten een zodanig kwaliteitsniveau hebben dat deze met name in de relatie bedrijf – overheid een betekenis hebben. SCCM treedt op als Centraal College van Deskundigen voor certificatie-instellingen die werken op het terrein van milieuzorgsystemencertificatie. SCCM stelt de ‘spelregels’ op waaraan de certificatie-instellingen zich bij het certificeren dienen te houden. Deze ‘spelregels’ liggen vast in het zogenaamde ISO 14001-certificatiesysteem en het EMAS-verificatiesysteem. Certificatie-instellingen kunnen door een overeenkomst te sluiten met SCCM deze systemen gebruiken. SCCM certificeert dus zelf niet.

SCCM is door het Ministerie van VROM aangewezen als uitvoerder van de EMAS-verordening in Nederland en registreert de deelnemers aan de EMAS-verordening.

Verslag van de SCCM - Auditordagen 2002

Gehouden op 18 en 26 maart 2002 in conferentiecentrum De Bergse Bossen te Driebergen.

Discussie over zestien praktijksituaties

De SCCM-auditordagen zijn opgebouwd rond een zestiental cases. De deelnemers hebben een aantal vragen voorgelegd gekregen, waarover zij in een kleiner groepsverband uitgebreid hebben gediscussieerd. Na afloop van deze discussies zijn de vragen in een plenaire sessie besproken. Dit verslag geeft per vraag een samenvatting van de discussies.

De vragen zijn ingedeeld in een aantal onderwerpen. In het volgende overzicht is te zien welke onderwerpen aan de orde komen

Onderwerp	Vraagnummers
Continue verbetering/doelstellingen	1-4
Inkoop/leveranciersbeoordeling	5
Vooronderzoek	6
Taken en verantwoordelijkheden	7-9
Milieuaspectenregister	10-11
Wet- en regelgeving	12-14
Tijdsbesteding	15-16

De samenvatting van de discussies is een weergave van de discussies die door de auditors tijdens de auditordagen zijn gevoerd. De inhoud van dit verslag is niet door het Centraal College van Deskundigen van SCCM geaccordeerd. Belangrijke discussiepunten worden nog wel door het CCvD besproken. Indien noodzakelijk wordt het certificatieschema aangepast of worden andere acties door het CCvD genomen.

Continue verbetering / doelstellingen

1 Vraag

Voor de continue verbetering hanteert een bedrijf het principe: "die doelen uitvoeren die geld opleveren", hierbij wordt uitgegaan van een terugverdientijd van 3 jaar of minder. Alleen deze doelen worden in het milieuprogramma opgenomen. Hierbij is voor het bedrijf uitgangspunt dat het bedrijf voldoet aan de wet- en regelgeving. Investerings nodig voor het naleven van wetgeving zijn inmiddels door het bedrijf gedaan.

- a Is dit voldoende qua continue verbetering? Waarom wel/niet?
- b Op het moment van de audit zijn er, met uitzondering van marginale verbeteringen, geen verbeteringen met een terugverdientijd van minder dan 6 jaar. Er worden dus geen doelstellingen geformuleerd. Ga je hiermee akkoord? Waarom wel/niet?
- c Op een zeker moment zijn er verbetermaatregelen met een terugverdientijd van minder dan 3 jaar. Gezien de economische recessie besluit het moederbedrijf geen investeringen te doen, dus worden er geen doelstellingen geformuleerd en uitgevoerd. Acceptabel? Waarom wel/niet?

Samenvatting discussie:

- a Bij het toetsen van doelstellingen wordt altijd gekeken of deze afgeleid zijn van de significante aspecten. Daarnaast moet het totale pakket van doelstellingen een continue verbetering realiseren. Zolang het bedrijf voldoende continue verbetering kan realiseren en de significante milieuaspecten als uitgangspunt hanteert, is het uitgangspunt van een terugverdientijd van 3 jaar of minder voldoende.
- b Het is niet acceptabel dat het bedrijf geen doelstellingen formuleert. Het bedrijf moet proberen doelstellingen te formuleren. De inhoud van de doelstellingen is afhankelijk van de milieuaspecten van het bedrijf. Indien een bedrijf doelstellingen niet formuleert vanwege hoge investeringskosten wordt door de auditor vergeleken hoe andere bedrijven in de branche hiermee omgaan. In de praktijk blijkt dat er altijd mogelijkheden tot verbetering zijn, deze hoeven ook niet altijd investeringen met zich mee te brengen.
- c Het bedrijf moet blijven streven naar continue verbetering, daarom is het eigenlijk niet acceptabel dat een bedrijf geen doelstellingen realiseert, ook niet vanwege het kostenaspect. Er kunnen bijna altijd verbetervoorstellen gemaakt worden die weinig tot geen investeringen vergen.

2 Vraag

Bedrijf G is al 5 jaar gecertificeerd. Het voldoen aan continue verbetering wordt steeds moeilijker. Tijdens de controleonderzoeken blijkt steeds vaker dat het bedrijf geen nieuwe doelstellingen heeft kunnen formuleren en dus geen mogelijkheden ziet om te verbeteren. Ook bij andere bedrijven in de branche blijkt dat een verbetering steeds moeizamer wordt en niet meer haalbaar is zonder grote investeringen. Het is onduidelijk of de investeringen voor eventuele verbeteringen economisch haalbaar zijn.

- a Hoe ga je hiermee om?
- b Als je hiermee akkoord gaat, waar haal je informatie vandaan om het argument van het bedrijf te kunnen toetsen?

Samenvatting discussie:

- a De auditors zijn van mening dat er altijd verbeteringen mogelijk zijn bij een bedrijf. Indien verbeteringen niet op technisch gebied haalbaar zijn, zal gezocht moeten worden naar verbetermogelijkheden om op een hoger beheersniveau te komen, ook preventieve beheersing kan een doelstelling zijn. Dan kan het gaan om bijvoorbeeld organisatorische maatregelen, verbeteren van ontwerpen of afspraken die in de keten worden gemaakt. Als het bedrijf op een bepaald moment echt niet verder kan is deze situatie acceptabel, mits er voor de toekomst wel plannen zijn gemaakt: het bedrijf dient bereid te zijn haar horizon te verbreden.
- b De informatie om te toetsen of de argumentatie van het bedrijf kloppend is kan verkregen worden uit gesprekken met onder andere de directie, de financieel verantwoordelijke en de milieucoördinator. Het auditteam kan haar eigen kennis over de stand in de branche verkrijgen door bijvoorbeeld het bijhouden van vakliteratuur van een branche, informatie uit branchewerkboeken die in het kader van convenanten worden opgesteld of zogenaamde BREF's die in het kader van de IPPC-richtlijn worden opgesteld. Indien de kennis van het auditteam niet ver genoeg reikt, kan de CI besluiten een deskundige voor het uitvoeren van deze toets aan het auditteam toe te voegen.

3 Vraag

Uit je ervaringen met andere bedrijven uit de sector weet je dat er wel mogelijkheden zijn om de milieuaspecten te verbeteren. Bij circa 50% van de bedrijven worden deze maatregelen al toegepast.

- a Je constateert dat het bedrijf de maatregelen niet heeft overwogen. Vind je dit acceptabel? Zo nee, op welk normpunt schrijf je een tekortkoming?
- b Het bedrijf heeft de maatregelen wel overwogen, maar besluit om economische overwegingen om de maatregelen niet in te voeren. Bij vergelijkbare bedrijven blijkt de terugverdientijd 2 jaar te zijn. Accepteer je dat het bedrijf de maatregelen niet invoert?

Samenvatting discussie:

- a Het is niet acceptabel dat het bedrijf deze maatregelen niet heeft overwogen. Het bedrijf voldoet niet aan de stand der techniek van de branche. Het lijkt erop alsof het milieuzorgsysteem van het bedrijf onvoldoende in staat is om technologische maatregelen bij te houden. Er wordt een tekortkoming geschreven op normpunt 4.3.3.
- b Het is moeilijk om als auditor te beoordelen of het bedrijf vanuit bedrijfseconomische redenen geen maatregelen 'kan' nemen. Een auditor moet toetsen of de argumentatie klopt. Dit is echter moeilijk omdat de auditor het bedrijf maar beperkt kent. Daarom is het verstandig om een vergelijking te maken met de criteria die voor andere investeringen worden gebruikt. Indien deze vergelijkbaar zijn met de criteria die voor de selectie van milieu-verbeteropties worden gebruikt, dan zou het acceptabel kunnen zijn dat het bedrijf de maatregelen niet invoert.

4 Vraag

Facilitair bedrijf X verhuurt een bedrijfspand inclusief faciliteiten aan diverse huurders. Het facilitair bedrijf is vergunninghouder voor de gehele locatie. In het milieuaspectenregister van facilitair bedrijf X worden alleen de milieuaspecten opgenomen die voortkomen uit de eigen bedrijfsactiviteiten namelijk het verhuren van gebouwen en faciliteiten. Het gaat dan voornamelijk om afval dat bij onderhoud ontstaat. Verder kijkt het bedrijf naar milieuaspecten bij investering in nieuwe installaties en gebouwen. De milieuaspecten van de activiteiten van de huurders zijn vele malen groter, maar worden niet meegenomen, aangezien deze niet tot het milieuzorgsysteem behoren van bedrijf X. Wel worden de milieuaspecten bij noodsituaties van de huurders in het milieuaspectenregister opgenomen.

- a Vind je dit voldoende als je weet dat de verhuurder vergunninghouder is?
- b Zo ja, welke actie verwacht je van facilitair bedrijf X naar de huurder toe?
Zo nee, in hoeverre moeten milieuaspecten van de huurders worden meegenomen?

■ Samenvatting discussie:

- a + b De verhuurder, facilitair bedrijf X, heeft geen invloed op de milieuaspecten van de bedrijfsactiviteiten van huurders. In dit opzicht is het terecht dat deze milieuaspecten door de het facilitair bedrijf niet worden meegenomen. Het facilitair bedrijf is echter wel vergunninghouder. Hierdoor dient in het milieuzorgsysteem van het facilitair bedrijf, het voldoen aan de vergunning opgenomen te worden. Hierbij moet het facilitair bedrijf ook aandacht besteden aan het voldoen aan de vergunning door de huurders. Ook de omgang met noodsituaties moeten voor zowel verhuurders als huurder vastgelegd worden.

De verhuurder is aansprakelijk en dient daarom op te treden als toezichthouder. Voor huurders die zich niet aan de gemaakte afspraken houden zouden sancties vastgelegd moeten zijn. Bij nieuwe huurders moet vooraf worden beoordeeld of zij passen binnen de vergunning.

Inkoop/leveranciersbeoordeling

ISO 14001 bevat onder normpunt 4.4.6 c Beheersing van werkzaamheden: het vaststellen en bijhouden van procedures die samenhangen met identificeerbare significante milieuaspecten van de door de organisatie gebruikte goederen en diensten en het bekend maken van relevante procedures en eisen aan leveranciers en aannemers van werk.

5 Vraag

Bedrijf F is een productiebedrijf van computers en beeldschermen. Bedrijf F voert alleen een beoordeling uit van milieurelevante goederen en diensten. Kantoorbenodigdheden en kantoorapparatuur worden niet gezien als milieurelevant, dus worden niet beoordeeld. Milieurelevante goederen en diensten zijn voornamelijk aanwezig op de productieafdelingen.

- a Wat verwacht je van dit bedrijf met betrekking tot het bepalen van milieuaspecten bij inkoop van goederen en diensten: moet van alle (groepen) goederen en diensten worden aangegeven of er wel/niet belangrijke milieuaspecten zijn?

- b Moet voor elke aankoop een besluit terug te vinden zijn waaruit blijkt dat bij de inkoop van dat betreffende product wel/geen rekening moet worden gehouden met de milieuaspecten?
- c Het bedrijf besteedt geen aandacht aan de milieuaspecten van de kantoorbenodigdheden en kantoorapparatuur omdat de milieueffecten hiervan in verhouding tot de inkoop van de onderdelen van producten maar marginaal zijn. Ga je hiermee akkoord? Waarom wel/niet?

Samenvatting discussie:

- a Bedrijf F dient minimaal inzicht te hebben in de milieuaspecten van de (groepen) goederen en diensten die worden ingekocht. Het bedrijf kan vervolgens onderscheid maken tussen de (m.b.t. de milieubelasting) belangrijkste groepen. Het bedrijf bepaalt zelf de criteria voor deze indeling in groepen. Afhankelijk van de milieubelasting kan vervolgens bepaald worden hoe diepgaand de beoordeling van goederen, diensten en leveranciers wordt uitgevoerd.
- b Niet voor elke aankoop hoeft een beslissing vastgelegd te worden waarom tot de aanschaf is besloten. Dit is afhankelijk van de milieubelasting van het product/de dienst. In het systeem moet wel vastliggen voor welke groepen producten wel altijd een afzonderlijke beslissing wordt genomen.
- c De conclusie dat de milieuaspecten van de kantoorbenodigdheden en de kantoorapparatuur marginaal zijn, mag niet zonder meer getrokken worden. Aan deze conclusie moet een significantiebepaling (of iets vergelijkbaars) ten grondslag liggen.

Vooronderzoek

In het certificatiesysteem (§4.2) ISO 14001 staat het volgende over het vooronderzoek opgenomen:

Het doel van het vooronderzoek is om ten behoeve van de planning van het toetsingsonderzoek inzicht te krijgen in het milieuzorgsysteem in relatie tot de milieuaspecten, milieueffecten, milieubeleid en doelstellingen. Beoordeeld wordt of de organisatie voldoende is voorbereid om te worden gecertificeerd.

Onderzocht wordt de mate waarin:

- *in het milieuzorgsysteem een adequate identificatie en selectie van milieuaspecten zijn opgenomen.*
- *voor de relevante activiteiten milieuvergunningen aanwezig zijn.*
- *het milieuzorgsysteem is opgezet om het milieubeleid van de organisatie te realiseren.*
- *de implementatie van het milieuzorgsysteem uitvoering van het toetsingsonderzoek rechtvaardigt.*

- de interne audit conform de ISO 14001-norm is.
- de beoordelingen door de directie hebben plaatsgevonden en betrekking hebben op onder andere de effectiviteit van het milieuzorgsysteem.
- in het milieuzorgsysteem gereageerd wordt op relevante communicatie van externe partijen en deze worden gedocumenteerd.
- extra documentatie moet worden opgenomen en/of vooraf kennis moet worden verkregen.

6 Vraag

- a Je moet voor een bedrijf een vooronderzoek uitvoeren. Wat doe je in een ideale situatie voor dat je het bedrijf bezoekt en wat doe je tijdens het bedrijfsbezoek? Denk hierbij onder andere aan:
- tijdsbesteding;
  - voorbereiding (o.a. benodigde informatie);
  - beoordeling documentatie (welke?);
  - rondgang door bedrijf.
- b Hoe wordt tijdens het vooronderzoek naar de implementatie van het systeem in de organisatie gekeken?
- c Met welke functionarissen van het bedrijf wordt meestal gesproken tijdens het vooronderzoek?

Samenvatting discussie:

- a Vooraf dient een auditor minimaal de wet- en regelgeving van de branche te kennen, zodat tijdens het vooronderzoek ook beoordeeld kan worden of het bedrijf hieraan voldoet en de eisen ook heeft meegenomen in het milieuzorgsysteem.

In de meeste gevallen wordt vooraf geen tijd besteed aan de beoordeling van documenten van het bedrijf. Hierdoor ziet het programma voor een vooronderzoek van één dag er globaal als volgt uit:

- circa anderhalf uur voor een rondleiding;
  - tijdsbesteding voor de documentbeoordeling circa 5 tot 6 uur;
  - gesprekken met tenminste de directie, de milieuoördinator en eventuele andere sleutelfunctionarissen.
- b De implementatie op de werkvloer wordt na het vooronderzoek beoordeeld. Tijdens het vooronderzoek probeert de auditor een indruk te krijgen van de implementatie m.b.t. de interne audits, correspondentie met het bevoegd gezag, uitvoering milieudoelstellingen e.d. Met behulp van deze indruk bepaalt de auditor of het bedrijf volgens planning gecertificeerd kan worden. Tijdens het certificatieonderzoek wordt de implementatie getoetst.

- c Zie vraag a: er wordt bij het vooronderzoek tenminste gesproken met de milieuoördinator en de directie, eventueel ook met andere sleutelfunctionarissen.

Taken en verantwoordelijkheden

ISO 14001 bevat onder normpunt 4.4.1; structuur en verantwoordelijkheid:

De taakverdeling, verantwoordelijkheden en bevoegdheden moeten worden gedefinieerd, (schriftelijk) vastgelegd en bekendgemaakt ter bevordering van een doeltreffende milieuzorg.

En onder normpunt 4.4.6 a; beheersing van de werkzaamheden:

Het vaststellen en bijhouden van procedures voor die situaties waarin het ontbreken van deze procedures tot afwijken van het milieubeleid en de doelstellingen en taakstellingen zou kunnen leiden.

Een operator in een voedingsmiddelenfabriek heeft verschillende taken met betrekking tot het milieu. Er moet bijvoorbeeld zorg gedragen worden voor bepaalde registraties en eenmaal per maand dient men monsters te nemen van het afvalwater volgens de afspraken uit de Wvo-vergunning.

7 Vraag

Bij het vastleggen van taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden kan een bedrijf kiezen tussen het vastleggen in functieomschrijvingen of het vastleggen in procedures.

- a In het geval van de operator: zou je liever procedures of een functieomschrijving zien?
- b Zijn er nog andere mogelijkheden?

Samenvatting discussie:

- a De auditors zijn voorstander van zowel functieomschrijvingen als procedures. Eén en ander hangt af van de bedrijfscultuur. Het belangrijkste is dat er inzage is in taken en verantwoordelijkheden en dat vervanging van functionarissen mogelijk is. In de functieomschrijving kunnen de grote lijnen worden vastgelegd, in de procedure worden meer details geregeld. Zeker bij processen met een groot afbreukrisico is de vastlegging erg belangrijk, een functieomschrijving is dan vaak onvoldoende.
- b Een andere mogelijkheid is een taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden matrix, maar dit is in feite een functieomschrijving in andere vorm.

8 Vraag

De voedingsmiddelenfabriek heeft ervoor gekozen om taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de operator in een functieomschrijving vast te leggen en geen procedures te maken.

- a Gaat u hiermee akkoord?
- b Welke eisen stel je aan deze functieomschrijving? (hoe gedetailleerd)
- c Moeten de functieomschrijvingen door de functionaris ondertekend zijn?
- d Moeten de functieomschrijvingen jaarlijks beoordeeld worden? Zo ja, moet dit in het systeem vastgelegd zijn?

Samenvatting discussie:

- a Hoe de taken en verantwoordelijkheden zijn vastgelegd maakt niet uit, zolang niet alleen de uitvoering maar ook de vervanging goed is geregeld. Als de auditor in de praktijk ziet dat de vastlegging werkt, zal hij/zij ermee akkoord gaan.
- b De auditors willen in dit geval een erg gedetailleerde functieomschrijving zien, zodat duidelijk is dat alle taken en verantwoordelijkheden geregeld zijn.
- c In de norm is geen verplichting opgenomen om functieomschrijvingen te ondertekenen. De functionarissen moeten bekend zijn met de inhoud van hun functieomschrijving. Het wordt wel geadviseerd aan het bedrijf om de functieomschrijvingen te ondertekenen. Hiermee wordt een zekere status/waarde aan de functieomschrijving gegeven.
- d De functieomschrijvingen hoeven niet jaarlijks getoetst te worden. Vanuit de norm kun je geen jaarlijkse toetsing eisen. Wel moeten de functieomschrijvingen actueel zijn. Het bedrijf kan tijdens de interne audit toetsen of de functieomschrijvingen nog actueel zijn of aanpassing behoeven.

9 Vraag

Voedingsmiddelenfabriek B heeft gekozen voor het vastleggen van taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van operators in procedures.

- a Hoe verifieert u of de operator(s) de procedures ook kennen?
- b Moet in dit geval in het systeem vastliggen voor welke functionarissen de procedures gelden?

Samenvatting discussie:

- a Men kan de kennis van de operators met betrekking tot de procedures toetsen door:
  - operators een toelichting te laten geven;
  - de registraties te controleren.
- b Het is van belang dat in het systeem vastligt voor welke functionarissen de betreffende procedures gelden. Het is ook van belang om na te gaan of de operator kennis heeft van wat hij wel of niet mag doen en of hij weet waar hij de beschrijvingen van de procedures kan vinden.

Milieuaspectenregister

ISO 14001 bevat onder normpunt 4.3.1 Milieuaspecten:

De organisatie moet (een) procedure (s) vaststellen en bijhouden om de milieuaspecten van de activiteiten, producten of diensten, die zij kan beheersen en waarvan mag worden verwacht dat zij er invloed op kan uitoefenen, te identificeren om aspecten te bepalen die belangrijke effecten (kunnen) hebben op het milieu. De organisatie moet bewerkstelligen dat bij het vaststellen van haar milieudoelstellingen rekening wordt gehouden met de aspecten die met deze belangrijke effecten samenhangen.

10 Vraag

Drukkerij C met circa 50 werknemers heeft als procedure om eenmaal per jaar een brainstorm te organiseren van directie, milieucoördinator en afdelingschefs om de milieuaspecten te inventariseren. De uitkomst van de brainstorm is een lijstje met de belangrijke milieuaspecten. Op het lijstje staan drie punten:

- inkt / oplosmiddelen gebruik;
  - energieverbruik machines en verwarming;
  - papierafval.
- a Is deze procedure acceptabel? Is het resultaat voor u genoeg, zo nee wat moet er minimaal in het register voor informatie staan.
  - b In de analyse van de milieuaspecten van drukkerij C wordt geen relatie gelegd met de effecten van deze milieuaspecten op het milieu bijvoorbeeld op de kwaliteit van lucht, water, bodem etc. Is dat acceptabel?
  - c Alleen die milieuaspecten zijn in het register opgenomen die volgens het bedrijf te beïnvloeden zijn. Dat wat niet te beïnvloeden is, is niet vastgelegd. Het gaat om bijvoorbeeld het soort papier dat wordt gebruikt (de klant schrijft dit namelijk voor), de verpakking en transport (is uitbesteed). Wat verwacht je van het bedrijf voor wat

betreft de onderbouwing m.b.t. de niet genoemde milieuaspecten?

- d Is het nodig de milieuaspecten te kwantificeren?
- e Uiteindelijk blijkt dat de drukkerij alleen energie als belangrijk aspect heeft geselecteerd om hier doelstellingen voor te formuleren. Het bedrijf vindt dit vanwege de CO₂ problematiek een belangrijk milieuaspect. Verder is energie belangrijk omdat energiemaatregelen geld opleveren. Accepteer je deze onderbouwing? Waarom wel / niet?
- f Op welk niveau moet volgens jou het bedrijf inzicht hebben in het energieverbruik om goede doelstellingen te kunnen formuleren? Energieverbruik n.a.v. de jaarrekening, een energiebalans, anders...

Samenvatting discussie:

- a De brainstormprocedure van de drukkerij is niet acceptabel. Deze manier van milieuaspecten inventariseren is niet volledig aangezien de relatie met de processtappen ontbreekt en een aantal effecten van de milieuaspecten niet worden meegenomen. De prioriteiten worden niet voldoende onderbouwd en de relatie tot de processtappen ontbreekt.
- b Nee, dit is niet acceptabel, zoals bij a ook al is aangegeven moet er een relatie gelegd worden met de effecten op het milieu van de milieuaspecten van de bedrijfsvoering bijvoorbeeld op de kwaliteit van lucht, water, bodem etc.
- c De drukkerij moet de niet genoemde milieuaspecten wel kennen. Ze moeten aan kunnen geven waarom deze aspecten niet te beïnvloeden zijn. Ook moeten deze milieuaspecten in de gaten gehouden worden, aangezien ze in de toekomst wellicht wel beïnvloedbaar zijn.
- d In de norm wordt niet gevraagd om de milieuaspecten te kwantificeren. Het bedrijf moet wel voldoende inzicht hebben in de milieuaspecten om een goede significantiebepaling uit te kunnen voeren.
- e De drukkerij dient haar criteria goed te wegen. Voor haar doelstellingen is het nodig om inzicht te hebben in de relatie tussen aspect en effect. Op basis hiervan kan energie een belangrijk aspect zijn. Naast de relatie tussen aspect en effect, kan de CO₂ problematiek en het financiële aspect ook een onderbouwing zijn.
- f Zie vraag 10e. Verder moet het bedrijf inzicht hebben in het energieverbruik in relatie tot het productieproces, om op de juiste punten energie te besparen.

11 Vraag

Een gemeente heeft een aantal sectoren: staf/facilitaire dienst; burgerzaken; sociale zaken; onderwijs; sport en cultuur; milieu; reiniging; ruimtelijke ordening en openbare werken. De gemeente wil de gehele organisatie laten certificeren volgens ISO 14001.

a De staf komt met het voorstel om centraal vast te stellen wat de milieuaspecten zijn zodat niet alle sectoren worden lastig gevallen met de inventarisatie. Centraal worden de volgende thema's geselecteerd:

- energie;
- inkoop;
- bouwen;
- water;
- voldoen aan wet- en regelgeving.

Voor elk van de thema's worden gerichte vragen gesteld aan de sectoren waarbij alleen wordt gekeken naar de belangrijkste energiebronnen, ingekochte goederen, afvalstromen etc. Er wordt geen aandacht besteed aan de niet belangrijke energiebronnen, afvalstromen etc. Op basis hiervan worden voor elk thema de belangrijkste milieuaspecten geselecteerd. Is dit een acceptabele aanpak? Waarom wel/niet?

b De sector milieu bereidt het milieubeleid van de gemeente voor en zorgt voor de uitvoering. Hieronder vallen ook de vergunningverlening en handhaving. De sector milieu komt tot de conclusie dat er geen belangrijke milieuaspecten zijn binnen de sector omdat het verbeteren van het milieu inherent is aan de activiteiten van de sector. Kan dit worden geaccepteerd?

Samenvatting discussie:

a Nee, dit is geen acceptabele aanpak. De significantie wordt al bepaald voordat de inventarisatie heeft plaats gevonden. Er wordt bij het bepalen van de significantie geen rekening gehouden met de milieueffecten die beïnvloed kunnen worden.

b Nee, dit is niet acceptabel. Bij deze redenering wordt geen rekening gehouden met de milieuaspecten van de activiteiten van de afdeling of met de milieuaspecten van het product. Het verlenen en handhaven van milieuvergunningen heeft significante milieuaspecten die op deze wijze niet worden meegenomen. Ook de milieuaspecten van de kantooractiviteiten worden niet beoordeeld.

Wet- en regelgeving

12 Vraag

Bedrijf Z heeft het gevoel dat zij hun vergunningbeheer goed hebben geregeld. Het bedrijf krijgt bijna nooit handhavingbezoeken van het bevoegd gezag. Bij de enkele bezoeken die wel zijn geweest, heeft de handhaver geen opmerkingen. Tijdens de initiële audit constateer je als auditor grote verschillen tussen de eisen uit de vergunning en de daadwerkelijke uitvoering van activiteiten. Het gaat hierbij zowel om langlopende structurele problemen als kleine snel oplosbare knelpunten.

- a Wat moet het bedrijf hiermee doen?
- b Kan hierbij onderscheid gemaakt worden tussen structurele problemen en kleine knelpunten?
- c Moet het bedrijf hierbij het bevoegd gezag betrekken?
- d Is certificering mogelijk? Zijn er extra voorwaarden voor certificering?

Samenvatting discussie:

- a Het bedrijf voldoet niet aan de eisen uit de milieuvergunning. Het feit dat de handhaver dit niet heeft geconstateerd doet in dit geval niet ter zake. Als het bedrijf niet aan de vergunning voldoet, zullen de problemen opgelost moeten worden voor certificatie. Alleen indien de handhaver bewust gedoogd, en dit op papier bevestigd, mag het bedrijf van de vergunning afwijken.
- b Ja, er kan onderscheid gemaakt worden tussen structurele problemen en oplosbare knelpunten. De knelpunten moeten worden opgelost. Voor de structurele problemen kan het bedrijf een plan van aanpak maken hoe deze op te lossen. Dit plan van aanpak wordt met het bevoegd gezag besproken. Het bevoegd gezag geeft goedkeuring aan het plan.
- c Ja, het bevoegd gezag moet hiervan op de hoogte gesteld worden, het voldoen aan de vergunning is een eis uit ISO 14001. Indien hiervan afgeweken wordt, moet hiervoor een onderbouwing van het bevoegd gezag aanwezig zijn.
- d Ja, certificering is mogelijk mits het bevoegd gezag akkoord gaat met het plan van aanpak om de structurele problemen op te lossen.

13 Vraag

Facilitair bedrijf X uit vraag 10 beheert de parapluvergunning voor de gehele locatie. De diverse huurders moeten aan de eisen uit de vergunning voldoen. Tijdens een controleonderzoek blijkt dat op een groot aantal punten door de huurders niet aan de vergunning wordt voldaan. Bedrijf X zegt dat ze alles heeft gedaan om de huurders aan de vergunning te laten voldoen, maar dat het niet wil lukken.

- a Welke acties verwacht je minimaal van bedrijf X richting de huurders voordat je deze uitspraak accepteert?
- b Moet het bedrijf contact opnemen met het bevoegd gezag?
- c Maak je bij je beoordeling onderscheid tussen structurele problemen en kleine knelpunten?

Samenvatting discussie:

- a Het bedrijf zal, om in aanmerking te blijven komen voor certificering, aan moeten tonen wat zij richting de huurders heeft ondernomen. Hierbij kan men denken aan:
  - correspondentie;
  - opzetten van procedures;
  - activiteiten om huurders alsnog aan de vergunning te laten voldoen;
  - sancties indien een huurder weigert te voldoen aan de vergunningvoorschriften.
- b Indien de verhuurder problemen heeft met een huurder die de voorschriften niet naleeft, kan het bedrijf ook het bevoegd gezag op de hoogte te stellen. Dat kan een risico zijn voor het bedrijf, aangezien zij als vergunninghouder verantwoordelijk is.
- c Bij de beoordeling van de problemen, mag je als auditor onderscheid maken tussen structurele problemen en kleine knelpunten.

14 Vraag

Bedrijf S huurt voor het uitvoeren van diverse diensten gespecialiseerde bedrijven in. Zo ook voor het onderhouden van koelinstallaties. Dit onderhoudsbedrijf en ook andere leveranciers van diensten voeren zelf de afvalstoffen af die tijdens het werk ontstaan.

- a Moet het bedrijf dit soort afspraken met leveranciers vastleggen? Zo ja, hoe bijvoorbeeld?
- b Moet het bedrijf de leveranciers controleren op naleving van deze afspraken?

- c Hoe ver ga je tijdens een audit met het controleren of dit volgens de geldende wet- en regelgeving gebeurt?
- d Maak je een verschil bij de controle als de leverancier wel of niet ISO 14001 gecertificeerd is?

■ **Samenvatting discussie:**

- a Het bedrijf dient de afspraken met haar leveranciers vast te leggen, bijvoorbeeld in een contract.
- b Het bedrijf moet zijn leveranciers ook controleren op naleving van deze afspraken. Specifiek voor onderhoud aan koelinstallaties worden logboeken bijgehouden waardoor controle van leveranciers op naleven van afspraken eenvoudiger wordt.
- c Indien een bedrijf ISO 14001 gecertificeerd is, hoeven controles minder diepgaand en minder frequent uitgevoerd te worden dan bij een niet gecertificeerd bedrijf.

Tijdsbesteding

15 Vraag

Een al ISO 14001 gecertificeerd bedrijf komt bij uw CI. Men wil overstappen en vraagt een offerte. Het ISO 14001-certificaat is recent verlengd voor drie jaar. Het bedrijf heeft wat ongelukkige ervaringen met de vorige CI en hoopt ook wat goedkoper uit te zijn. Formeel dient de CI het certificaat van een andere door de RvA geaccrediteerde CI over te nemen.

- a Welke informatie vraag je voor het maken van een offerte? Ga je het bedrijf ook bezoeken? Worden bepaalde voorwaarden gesteld? Wanneer is het eerste controleonderzoek?
- b Op welke punten ziet dit programma er anders uit dan bij een normaal controlebezoek van een gecertificeerd bedrijf waarvan je zelf het initieel onderzoek hebt uitgevoerd?

■ **Samenvatting discussie:**

- a + b In principe behoeft dit bedrijf niet bezocht te worden, het certificaat is tenslotte recent verlengd. In de praktijk wordt door de nieuwe CI toch een onderzoek uitgevoerd voordat het certificaat overgenomen wordt. Hierbij wordt het bedrijf beoordeeld alsof het een niet gecertificeerd bedrijf is. Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen een controle bezoek en de overname van een certificaat.

16 Vraag

Nadat de overeenkomst is aangegaan wordt bij deze nieuwe klant het controleonderzoek uitgevoerd. Tijdens het onderzoek kom je erachter dat het milieuaspectenregister van het bedrijf niet voldoet aan de eisen uit de ISO 14001-norm. De milieuaspecten zijn bijna niet geïdentificeerd en er is ook geen significantiebepaling uitgevoerd.

- a Wat eis je van het bedrijf op welke termijn?
- b Doe je ook iets met deze constatering richting collega CI en/of RvA?

Samenvatting discussie:

In principe worden er weinig certificaten van andere CI's overgenomen. Volgens de auditoren is dit een theoretische vraag.

- a Aan het bedrijf zal tactisch aangegeven worden dat er een aantal zaken niet geregeld zijn volgens de norm. De te volgen procedure is om het bedrijf te vragen binnen 3 maanden een stappenplan te maken om aan de norm te gaan voldoen.
- b Er wordt geen klacht ingediend bij de CI of de Raad voor Accreditatie (RvA). Men zou aan de betreffende CI kunnen melden dat één en ander niet volgens de norm geregeld was, maar in de praktijk gebeurt dit niet.

Presentatie herziening ISO-14001 door Dick Hortensius & John Stans

De heren D. Hortensius (NEN) en J. Stans (URS) vertegenwoordigen Nederland in de ISO commissie die verantwoordelijk is voor de herziening van ISO 14001 en ISO 14004. Zij hebben tijdens de auditordagen een presentatie gegeven over de herziening van de ISO 14001-norm.

Opbouw ISO 14000-serie

De ISO 14001-norm voor het milieumanagementsysteem is de kern van de ISO 14000-serie. Alleen ISO 14001 heeft de status van eisenstellend document en kan als basis voor certificatie worden gebruikt. De richtlijnen binnen de ISO 14000-serie kunnen worden ingedeeld in hulpmiddelen voor de verbetering van het managementsysteem van een organisatie en hulpmiddelen gericht op het managen van de milieuaspecten van de producten en diensten van een organisatie. In het onderstaande schema worden een aantal voorbeelden van bekende richtlijnen gegeven.

Stelselgerichte hulpmiddelen	Productgerichte hulpmiddelen
ISO 14010/11/12 m.b.t. auditing ISO 14015 m.b.t. due diligence ISO 14031 m.b.t. beoordelen milieuprestaties	ISO 14040/41/42/43 m.b.t. LCA's ISO 14020/21/24 m.b.t. milieu labelling

Als meer algemene hulpmiddelen moeten nog ISO 14004 (toelichting m.b.t. ISO 14001) en de in ontwikkeling zijnde ISO 14063-norm over milieucommunicatie worden genoemd.

ISO 14010/11/12 met betrekking tot auditing zullen worden vervangen door ISO 19011 waarin de auditrichtlijnen met betrekking tot milieu- en kwaliteitmanagementsystemen worden gecombineerd.

Door de auditors werd aangegeven dat de verschillende hulpmiddelen door ISO 14001-gecertificeerde organisaties slechts sporadisch worden toegepast. De auditing richtlijnen worden nog wel eens gebruikt.

Herziening ISO 14001 en ISO 14004: reikwijdte en planning

Doel van de herziening is de afstemming met ISO 9001 te verbeteren en het wegnemen van eventuele onduidelijkheden in de bestaande eisen. Het is uitdrukkelijk niet de bedoeling om nieuwe eisen toe te voegen. Bij de herziening van ISO 14004 is het daarnaast de doelstelling dat de toepasbaarheid ervan voor het midden- en kleinbedrijf wordt vergroot.

Door de keuze van ISO om geen nieuwe eisen toe te voegen is er sprake van een beperkte herziening. Binnen ISO is over deze keuze gestemd. Nederland had voorkeur voor een andere aanpak waarbij de normale herzieningstermijn zou worden aangehouden en het ook mogelijk is om de eisen in de norm te veranderen. Door de keuze voor een beperkte herziening zal ook de meer wezenlijke herziening worden uitgesteld en nog wel 10 jaar op zich laten wachten. Het voordeel van de gekozen aanpak is dat de ISO 14001-gecertificeerde organisaties voor lange tijd weten waar ze aan toe zijn.

De eerste concepten voor de aanpassing zijn gereed. De planning is dat begin 2004 de nieuwe ISO 14001-norm van kracht wordt. Begin 2003 wordt al wel duidelijk hoe de definitieve tekst eruit komt te zien. Na die tijd zijn er stemmingsrondes die alleen nog marginale wijzigingen tot gevolg zullen hebben.

Herziening ISO 14001: inhoudelijke discussiepunten

Bij de herziening zijn onder meer de volgende onderwerpen aan de orde:

Continue verbetering

Het blijkt dat er verschillende interpretaties zijn van het begrip continue verbetering. Gaat het om het systeem of om de milieuprestaties? Om daarin meer duidelijkheid te brengen ligt er het voorstel om de definities van 'milieuprestatie' en 'milieumanagementsysteem' aan te passen. De inzet is daarbij dat duidelijk wordt dat het uiteindelijk gaat om verbetering van de milieuprestaties.

Reikwijdte milieumanagementsysteem

Er bestaat onduidelijkheid over de vraag of het milieumanagementsysteem zich moet richten op zowel de activiteiten, de producten als de diensten van een organisatie of dat er een keuze kan worden gemaakt. Het voorstel is dat een organisatie binnen de vastgestelde scope van het milieumanagementsysteem (organisatorische afbakening) aandacht geeft aan **alle** relevante milieuaspecten. In ISO 14004 zal meer duidelijkheid worden gegeven over de wijze waarop de belangrijke milieuaspecten worden bepaald. In de discussie daarover speelt de vraag wat voor criteria voor significantie een organisatie zou moeten hanteren en of in alle gevallen expliciet de significantie van de milieueffecten moet worden bepaald als basis voor de significantie van de milieuaspecten.

Productgerichte milieuzorg

Nederland heeft voorgesteld om in de bijlage van ISO 14001 een aantal voorbeelden toe te voegen waaruit blijkt dat bij de inventarisatie van milieuaspecten van producten en diensten ook de relatie met de keten naar voren komt.

Documentatie

Nu moeten de kernelementen van het systeem worden vastgelegd en zijn er voor drie onderwerpen verplicht gedocumenteerde procedures voorgeschreven.

Nederland heeft voorgesteld om van alle door ISO 14001 gevraagde systeemprocedures te eisen dat die worden gedocumenteerd. Het lijkt erop dat het tegendeel wordt bereikt en dat van geen enkele systeemprocedure wordt vereist dat die ook wordt gedocumenteerd. Alleen de zogenoemde procedures voor operationele beheersing (ingevolge paragraaf 4.4.6 van de norm) moeten nog steeds worden gedocumenteerd. De auditors beschouwen dit als een slechte ontwikkeling die alleen leidt tot meer discussie.

Communicatie

Het voorstel is om in paragraaf 4.4.3 over communicatie 'het beraden op processen voor externe communicatie' te laten vervallen. Dan blijft alleen het besluit over externe communicatie over. Dit wordt door de auditors als een verzwakking van de norm beschouwd.

Competentie en training

In de paragraaf over vakbekwaamheid, training en bewustzijn (4.4.2) is nog onduidelijkheid over de relatie tussen de eis tot vakbekwaamheid en de eis tot het identificeren van en voorzien in benodigde training. De praktische verschillen met de huidige versie van de norm lijken beperkt. In de praktijk hebben auditors wel vaak discussie over de invulling van dit onderdeel van de norm. Deze staan echter los van de wijzigingen in de norm.

Conclusie is dat de herziening van de ISO 14001-norm nauwelijks gevolgen hebben voor het certificatieproces. Bij een aantal organisaties zal alleen de wijziging van de documentatie-eisen tot extra discussies leiden.

(toelichting: dat er weinig consequenties zijn voor de praktijk volgt al uit de vorige zin; de herziening is verder m.i. geen theoretische exercitie want er komen juist verschillen in inzicht over de praktijktoepassing van de norm in diverse landen naar boven.)

■ Meer informatie

Vragen?

Heeft u naar aanleiding van dit verslag nog vragen? Neem dan contact op met:

SCCM

Postbus 18505

2502 EM Den Haag

Telefoon: 070 - 362 39 81

Fax: 070 - 363 50 84

mail@sccm.nl

www.sccm.nl

